

lan (Sihirbazın Çırağı - ilk Almanca edisyonu Diogenes, Zürih, 1971) dehşet hikâyelerini onayladılar. Üstelik çeşitli araştırmalar, birçok peri masalları motifleri ile, çocukluk anılarının modern yetişkin edebiyatında kilit noktası olduklarını göstermiştir. Özellikle Romen şair Paul Celan veya Alman Hans Magnus Enzensberger kuşaklarında durum budur.

Sanayileşmenin rasyonelliğini dengeleme girişi

1971 de, konferanslar vermek üzere dolaştığım Birleşik Amerika'da, çocuk edebiyatı ile ciddi olarak ilgili kişilerin inanılmaz çokluğu ve çocuk - gençlik edebiyatı tartışmalarına halkın duyduğu derin ilgi karşısında çok şaşırılmışım. Bir anda kendimi siyah Amerikalının edebiyatı, çete raporları, fakirlik, kadın hakları, hastalıklar, zekâ geriliği, gençlik edebiyatında ölüm, baba - oğul çatışmaları, yalnızlık, seks, sorunlardan uzaklaştıran kaçış edebiyatı, Meksika, Porto Riko, Küba'lı göçmenlerin Amerikan toplumuna karışma ya da ayrılma sorunları, çevre kirlenmesi ve çocuklarımızın yaşayacağı dünyanın bozulması gibi sorunlar içinde buldum. Aynı iştiyakla, gençlerin düzenlediği seminerlerde tanınmış yazarlar gençler için yapılan yayınların her sözcüğünü eleştiriyorlardı. Masal anlatma, dans, irticalen müzik, yabancı folklorun incelenmesi, ve uygulanması, yaratıcı yazı (Haikus⁽¹⁾ un Japon biçimi gibi) kurslarına devam ettim.

Çocuk edebiyatında gerçekten neler olmaktadır? Sözlü geleneğe dayanan gerçek masal anlatımına, şiir ya da şarkı söylemeye dünya çapında gösterilen ilgiyi düşünürsek, belki de şimdiye kadar görmediğimiz esaslı bir neden olması gerektiği sonucuna varırız. O halde, bugünkü olguyu daha iyi anlamak için yeni bir anahtar aramalıyız. Aynı zamanda İsveç gibi bazı ülkelerde de, peri masalları ve diğer tür sözlü geleneğe karşı kuvvetli bir antipati ve propoganda sürdüğünü unutmamalıyız. Otuz yıl önce de, Federal Almanya'daki İngiliz eğitimcileri, nasyonal sosyalistlerin cürümlerinin sorumlularından birinin Grimm Kardeşler'in zalim peri masallarının olduğuna tanıklık etmişlerdi.

Ara sıra, kötümser görüşlü kültür düşünürleri, halk masalları, halk şiiri veya tekerleme edebiyatına giderek artan bu ilginin, sanayileşmenin rasyonelliğini ve üretim ile tüketimin otomasyonun toplum üzerinde yarattığı baskıyı dengelemek üzere yapılmış bir girişim

1 Haiku yazımı, savaş sonrası gençlik hareketlerinin Alman gruplarında ilk defa popüler oldu. Bak: Unser Schiff. Göttingen 1948, no. 2, s. 21; no. 4, s. 47 - W. Scherf: Das Spiel der drei Striche. Das Grosse Lagerbuch'un içinde. (Recklinghausen: Paulus Verlag 1966, s. 111-115.)

olarak nitelenebilirler. Elbette yanılmıyorlar. Fakat müphem fikirler yürütmekten kaçınmak için, hikâye anlatmanın ilk devirlerine dönmek ve dinleyicilerin beklentisi ile anlatanın verdiklerini —yani arz ve talebi— incelemeliyiz.

Değişik fonksiyonlar araştırılmadı

İşleri zorlaştıran, çeşitli türdeki halk masalları için açık terimlerin, anlaşılır tanımların, doğru ünvanların bulunmayışıdır. Nedeni de, şimdiye dek, halk masallarının değişik fonksiyonları olduğunu hiç araştırmamamızdır. Bir sihir' masalının fonksiyonu bir şakadan farklıdır; bir şaka da, şeytani güçlerle karşılaşmayı anlatan bir rapordan farklıdır. Elbette burada, bir fonksiyon sistemi geliştiremeyiz. Alan çok geniş olduğu gibi, birbirine bağlı konular, iki veya daha fazla fonksiyonları olan masallar vardır. Fakat üç değişik model kurabiliriz.

Masal dinleyicilerindeki bekleme havasını bir düşünün. Kendi davranış modellerinin dramatik biçimde karikatürize olmasını beklemekte olabilirler. Örneğin: Atamadıkları kusurlardan hırs, oburluk, kıskançlık, cinsel bozukluk idi. İyi bir anlatıcı, bu bilinçsiz isteği cevaplandırarak sayıda hikâyelere sahiptir. Anlatıcı, insanlardaki kokuşmayı ortaya çıkarır ve insanın ne derece gülünç hareket ettiğini gösterir. Kişisel izdüşümlere hedef olacak ana karakteri belirtir. Dinleyicilerin böyle bir fırsatı beklediğini bilmektedir. Onlar, kendi kötü davranış biçimlerini bu karakterde izdüşümlerler. Bu karakter, kendilerini ortaya çıkarır, gülme ya da idrak hedefi haline sokar. Sahnedeki bir kukla oyunudur - ama sadece kukla için oynanmaktadır. Herkes konuyla ilgilidir; bu bir tedavi işlemidir.

Elbette, izdüşüm işlemlerinin çoğu, yaşamları sıkı kurallara bağlı olarak geçen yetişkinler için hazırlanmış oyunlardır. Onun için, kendi acınacak durumlarını seyrederken, çocukların da orada bulunması yetişkinleri rahatsız eder. Yetişkinler arasında orijinal hikâye anlatmalarının olduğunu bildiren çokça rapor vardır. Yetişkinler çocukları uzaklaştırmaya çalışırlar, ama çocuklar arka kapıyı bulamasalar zaten çocuk olmazlardı. Her çocuk yetişkin olabilmek için büyük bir çaba sarfetmektedir. Bu onun en önemli işidir. İşte burada, yetişkinlerin gizli isteklerini, saklı duygularını, düşünce ve eylemlerini anılamak üzere eşsiz bir olanak doğmaktadır. Çocuklar için duvarların bile kulağı vardır. Eğer kendilerine doğrunun söylenmediğinin farkına varırlarsa, gerçeği bulabilmek için iki kat çaba sarfederler.